Cu Gheorghe Crăciun, despre imnul închinat deşertăciunii

Mai mult decît extraordinar, cum zice Mircea Horia Simionescu, ultimul roman al lui Gheorghe Crăciun este, foarte exact spus, tulburător: emoţia şi sensul reverberează într-un singur flux pe cît de riguros şi limpede în idee, pe atît de topit în haosul materiei fecundate de idee. Tulburător, de fapt, întrucît epica se relevă ca meditaţie implicită şi ca energie care pătrunde în miezul întrebărilor despre fiinţă. Pe aceste teren, al neliniştii tulburătoare, perspectiva lui Gheorghe Crăciun e una eroică şi ţine, de fapt, de categoriile sublimului; căci, oricît de căzute ar fi tribulaţiile fiinţei în materie, subzistă în verbul său, copleşită de prezenţă, o admiraţie fascinată pentru un mister care atrage ca un abis şi care nu poate să se releve decît ca senzaţie a aparenţei. Aşadar, un roman de cunoaştere acest *Pupa Russa* al lui Gheorghe Crăciun, roman care însumează, asemenea unei epopei, o lume, dar care, prin vibraţie, pare a fi un veritabil poem liric, imn glorificator înălţat în melancolie, hrănit din durere, articulat pe adîncimile ironiei tragice.

Firește, strict faptic vorbind, romanul ar putea fi citit ca o *cronică*, una fără ideologie, deşi urmărind evenimente care, ideologizate, au substituit deseori

BDD-B437-03 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 08:58:52 UTC)

esteticul, ca un *bildungsroman*, pentru care marea împlinire, accident oarecare al existenţei nesfîrşite, e moartea, în fine, ca o fină *reţea analitică* ce desenează o psihologie feminină căreia viaţa i se oferă întreagă. În fond, romanul acesta urmăreşte, din copilărie pînă la moarte, cu o exactă aşezare în context politic, biografia unei femei care trăieşte totul. Titlul romanului e legat, oricum, de identitatea acestui personaj, ale cărui vîrste se succed într-o logică oarbă. Mai mult, ea însumează totul, ca şi istoria, ca şi viaţa; e sigiliul vieţii şi, deopotrivă, desfăşurarea ei de materie. De reţinut, pe două pagini, fraza despre iarbă, veritabil imn închinat vegetalului, o înşiruire de enumeraţii sfîrşind cu secvenţa „iarbă aspră cu frunza neagră prin care tu mergi acum". Născută în plină epocă proletcultistă, suportînd, ea şi mai ales tatăl ei, consecinţele absurde ale unei întîmplări inocente, Leontina ajunge sportivă de performanţă, locuieşte la un internat de fete, ratează examenul la medicină, dar reuşeşte la sport, e pe punctul să rămînă în străinătate, devine informatoare, apoi activistă U.T.C., refuză pentru o clipă să se mai mintă şi urmează, firesc, declinul, degradarea, sanatoriul, naveta, o căsătorie care pare să-i liniştească, tîrziu, viaţa tumultoasă, apoi revoluţia, un copil, dezamăgirea, dorinţa de a fugi în străinătate şi moartea. Şi-n tot timpul acesta, o viaţă amoroasă teribilă, în care trăieşte totul, cu fascinaţie, dezgust, indiferenţă. Frumoasă, înconjurată de bărbaţi care o doresc şi pe care într-un anume fel îi devoră. „O femeie pentru care totul e posibil şi nimic important" şi pe care e posibil s-o fi avut, da, s-o fi avut, însuşi autorul, şi el trecut în lista, nesfîrşită, de foşti amanţi, posibili criminali. O nimfomană? Nicidecum, ci o zeiţă,

BDD-B437-03 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 08:58:52 UTC)

una întruchipînd, ca într-un carnaval, viaţa însăşi, alimentată de pofte ancestrale, de instincte decisive, de bucurii elementare. Leontina îşi aminteşte într-un loc de explicaţia unei foste profesoare de franceză care le vorbise despre „monstruozitatea lucrurilor şi despre greaţa omului în faţa materiei"; ajunge să trăiască ea însăşi „o senzaţie de respingere, amestecată cu frică, vinovăţie, somn, silă, amărăciune, deznădeje, resemnare, ruşine, furie, ură, dezgust, neputinţă, mirare", o senzaţie care vine „din străfundurile unei necunoscute fiinţe imateriale, veche de cînd lumea, îngropată clandestin în fiinţa ei de carne, oase şi nervi". Un dezgust vindecat, epurat, din moment ce eroina alternează o seninătate a rupturii cu sentimentele cele mai contradictorii. „Senzaţii imposibil de înţeles, liniştea că şi tu vei muri" sînt stări care coincid cu înţelegerea pe care eroina o capătă că totul înaintează fără vreun scop, într-un fel de desfăşurare de materie, fără ţel, fără finalitate, teribilă în sine, ca spectacol, ca „orgasm" rupt de conştiinţă.

Aşadar, un roman care poate fi citit drept cronică a unor vremuri, viaţa unei femei, analiza trăirilor ei rafinate. Doar că, şi asupra acestui lucru vreau să insist, aceste nivele nu există prin sine şi nu au acea autonomie care satisface deseori, într-un fel abrupt şi cu pretenţia obiectivităţii, cerinţele epicului. Ele alimentează doar neliniştea, una care e deopotrivă a autorului şi a personajului (fiecare citindu-se pe sine); astfel, ea face şi obiectul analizei, căci tribulaţiile eroinei se hrănesc, într-un mod nativ, din neliniştea pe care n-am greşi dacă am numi-o cosmogonică. Sau, mai degrabă, ontologică. Ce sens alimentează înaintarea omului printr-o reţea de întîmplări oarecare pentru care insul concret (atît

BDD-B437-03 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 08:58:52 UTC)

de concret, în acest roman!) nu contează? – şi ce voinţă oarbă împinge fiinţa pe un traseu pentru care iubirea, puterea, ca şi istoria, cu feţele ei teribile, şi peste toate fizica, mai ales fizica, nu-s decît contexte oarecare şi în care se înlănţuie dezamăgiri, neliniști, bucurii şi mai ales senzaţii? Iată miza acestui roman, care e, în fascinaţia sa pentru deşertăciune, un imn închinat materiei, adică vieţii, legilor ei ascunse şi, finalmente, morţii, care ia cu ea taina cu care alimentează, totuşi, mai departe visurile altora. Un imn, acest roman, care, la rîndu-i este, asemenea vieţii, un şuvoi de senzaţii trăite şi formulate, la persoana a II-a cel mai adesea, pe o claviatură infinită. Nu-i vorbă, ca într-un „orgasm al materiei", romanul, ca şi viaţa care face obiectul lui, e o construcţie muzicală. Există un ritm al întregului, dar perceperea senzorială a lumii (se vorbeşte într-un loc de „halucinaţii olfactive") atrage după sine bucuriile elementare, organice, eufoniile cele mai neaşteptate, curgînd într-un flux al asociaţiilor care face ca lumea, prin faptul că e cunoscută, să se şi nască spontan. Pe pagini întregi, scoase din context, anume fraze au miezul unor poeme lirice care dau seama despre esenţa muzicală a lumii, despre vibraţia care se naşte din contactul dintre sine şi materie. Vibraţie, adică dezgust, disperare, uimire, fascinaţie, delir, un cîntec continuu intonat cu simţurile. Pe pagini întregi, memorabile şi tulburătoare, ca nişte explorări de teritorii necunoscute, atunci inventate, exerciţiile personajului însuşi care ia cunoştinţă de sine prin descifrarea şi inventarea miezului propriului nume, a continentului pe care îl întruchipează. Leontina, „un nume cu viscerele la vedere", care este în sine, ca nume, totul, bărbat şi femeie, delir şi pasiune, simţuri descătuşate

BDD-B437-03 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 08:58:52 UTC)

şi inteligenţă virilă, ardenţă dezgustătoare şi răceală distinsă, sexualitate primară şi ironie abstractă. Un nume care intră în cele mai surprinzătoare asociaţii ca într-un *Aleph* borgesian, cuprinzînd inclusiv sugestia jertfei cristice şi moartea, Tina Thanatos. Pagini de citit, de recitit, de repetat, ca un imn withmanian întemeiat pe fascinaţia declinului, pe grandoarea căderii, în care beţia enumerărilor a eliminat nevoia prezenţei virgulelor. De aici şi argumentul că avem de-a face cu un roman de cunoaştere, pentru care cuvintele, nearbitrare iniţial (copilul se hrăneşte cu savoarea lor imediată şi proaspătă ca într-o beţie fără margini), se înstrăinează ele însele. Iar pe fundal, ca un refren care aminteşte de corul tragediilor, de „verdictul" paralel al istoriei, aceste deliruri senzoriale sînt intersectate de secvenţe în care, pe două coloane, apare epura grotescă a clişeelor verbale, a limbii de lemn, a gîndirii primitive şi confiscate. De invocat, de asemenea, un alt detaliu. La persoana a II-a, discursul Leontinei e întrerupt de cîteva ori de fragmente în care, la modul cel mai simplu, ca în caietele din clasele gimnaziale, sînt formulate legi din fizică. La modul cel mai abstract şi simplificator, aceste legi, care sînt iniţial chiar un mijloc de cunoaştere, dau seama despre miezul istorie, al prezenţei în lume ori al propriei fiinţei. Fizica oferă, finalmente, „răspunsuri, soluţii, adevăruri".

Emoţie şi sens, aşadar, în romanul lui Gheroghe Crăciun. Dar sensul, explicit încă din motto-uri (deşi nu reductibil la ele), nu diminuează trăirea, adică adevărul explorării în abisul prezenţei. Aşezîndu-şi cartea sub semnul lui Marc Aureliu, al lui Mircea Nedelciu, Giordano Bruno şi al Evangheliei după Ioan, ba chiar sub al unei manechine din anii '80,

BDD-B437-03 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 08:58:52 UTC)

Gheorghe Crăciun vorbeşte din start despre felul în care Universul e robit trupului, despre nevoia trăirii totale, despre chipul frumuseţii care ascunde materie, în fine, despre iertare. De asemenea, dovadă a angajării totale, directe, netrucate în scris, cîte un capitol din părţile marginale ale romanului şi două din capitolul central se numesc *NOTA AUCTORIS*, loc în care autorul (cel concret) se mărturiseşte. Iată-l vorbind, aici, despre nevoia de a scrie şi de a înţelege lumea, de a o aşeza sub semnul androginului, iată-l revoltîndu-se împotriva Marelui Romancier, convenţional, ale cărui pagini i se par „departe de literatură şi aproape de jurnalistică, departe de artă şi aproape de ideologie", iată-l, în fine, adevărată experienţă revelatoare, descoperind într-un WC de femei dintr-o gară obscenităţile mîzgălite pe pereţi. Adevărată experienţă revelatoare zic pentru că are aici revelaţia faptului că fragilitatea şi graţia nu exclud degradarea şi descoperă astfel o lume care putrezeşte şi care se perpetuează prin continuă degradare. Citim într-un loc: „Merg prin această sală de aşteptare şi descopăr femei rujate copii plîngăcioşi tineri cu pieptul bombat bunici fără păr oameni cu ochelari purtători de valize şi genţi-diplomat inşi în uniformă fete singure cu fuste foarte scurte bunicuţe cu decolteu funduri grase guri pofticioase […]. Plutesc şi eu pe această suprafaţă agitată care ascunde o adîncime încă nemăsurată pînă acum. Stau şi eu în afara unei uşi ca să pot intra înăuntrul unei case. Cred şi eu în aceste distincţii: ceea ce e precar e murdar, ceea ce e murdar e viu, ceea ce e viu suferă se degradează cade dispare". Dar înăuntrul cărei case vrea să intre autorul, el însuşi împins de dorinţa şi de deşertăciunea cunoaşterii? De fapt, Leontina e ucisă tocmai de această neputinţă

BDD-B437-03 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 08:58:52 UTC)

a celorlalţi de a cunoaşte. În uciderea ei colcăie disperarea în faţa vieţii care nu poate fi descifrată, nici înţeleasă, deşi tot ce se întîmplă, acea voinţă oarbă de a înainta, ţine de acest instinct, al cunoaşterii de sine. Prin sublimul ei, viaţa care înspăimîntă, deşi oferă totul, îmi aminteşte de *Adînca mare*, acel sonet eminescian în al cărui ultim vers – „Indiferentă, solitară – mare" – se însumează o viziune eroică. Şi, deşi imnic în totul, finalul romanului aminteşte o dată în plus că imnul acesta închinat vieţii se hrăneşte cu eşec, cu neputinţă, cu sentimentul inutilităţii. Iată: „Şi capul ei cel frumos de păpuşă rusească se sparse în mii de ţăndări, în mii de senzaţii şi de idei şi cele 143 990 de cuvinte ale acestei cărţi se împrăştiară pe suprafaţa lucrurilor din jur ca resturile unui creier explodat". E aici zîmbetul amar-ironic al autorului însuşi, acel zîmbet care va fi făcut ca, în întîlnirea lui cu Leontina, să nu fi dus actul cunoaşterii pînă la capăt. Sau măcar să nu-l fi prezentat ca atare. La ce bun? – ar spune Gheorghe Crăciun, păstrîndu-şi distanţa, mai senină, a stoicului, ştiind că aceia care caută abisul cunoaşterii sfîrşesc finalmente devoraţi de el. E rezerva lui faţă e imnul pe care, totuşi, îl scrie.

[„Contrafort", An XIII,
nr. 1, ianuarie 2006]

BDD-B437-03 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 08:58:52 UTC)